

Széttöredezett vagy összekapcsolódó?

A magyar médianyilvánosság hálózatszerkezete három eset tükrében

Szabó Gabriella - Bene Márton

Összefoglaló

A tanulmány az „*Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban*” című kutatás (kutatásvezető: Kovách Imre, MTA TK Szociológiai Intézet) részeként a kortárs magyar médianyilvánosságot vizsgálja. Arra vagyunk kíváncsiak, hogy a tömegkommunikációs csatornák közötti kapcsolatok milyen nyilvánosságszerkezetet vázolnak fel: összekapcsolódót vagy szétesettet. A kapcsolatok egymásra történő hivatkozásokból és az újságírók által közvetlenül megszólaltatott személyek köréből adódnak. Hálózatelemzés segítségével a 2014-es év három jelentős belpolitikai eseményének – a Paksi Atomerőmű bővítése, Kovács Béla európai parlamenti képviselőt érintő kémvádak, illetve bizonyos magyar köztisztviselők Egyesült Államokból történő kitiltása – médiában megjelent tudósításait vizsgáltuk és hasonlítottuk össze. Adataink alapján a magyar médianyilvánosság nem tekinthető politikai szempontból erősen polarizáltnak, noha vannak arra utaló jelek, hogy világnézetileg különböző csatornák eltérő médiatapasztalatokat kínálnak fel közönségük számára. Vizsgálatunk tehát egybevág a nemzetközi szakirodalom megállapításaival: a tömegkommunikáció nem mentes az ideológiai elfogultságtól, ám ezzel együtt képes megteremti és működtetni olyan mechanizmusokat, melyek segítségével valamiféle integráció létrejöhet.

Kulcsszavak: médianyilvánosság, hálózatelemzés, integráció, polarizáció, Magyarország.

Abstract

This article contributes to the research project titled ‘Integrative and disintegrative processes of the Hungarian Society’ (led by Kovách Imre, Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences) by introducing an empirical study on the integrative and disintegrative capacities of the media sphere in Hungary. Inspired by the literature on political polarization and media bias, we examine the structure of the media sphere. For a test of thesis of polarization, we explore and compare the media networks of political issues that enjoy media storm-type of coverage in the year 2014. The networks were composed by the interaction patterns of the media products. It is our finding that the media sphere in Hungary is far from being politically hyperpolarised. It is however also demonstrated that the politically biased news media outlets offer dissimilar media experiences by providing limited access for the representatives of the other side of the political spectrum.

Keywords: media, public sphere, network analysis, polarization, Hungary.

Az elmúlt években lezajló politikai folyamatok (a baloldal szétesése, új pártok megjelenése, a demokratikus intézmények leértékelődése, vezéresedés) Magyarországon is aktuálissá tették a politikai közösséget összetartó mechanizmusok leírását, újragondolását. A feladatra vállalkozó tudományos projekt, az „Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban” című társadalomkutatás részeként a médiát is górcső alá vettük.¹ A tömegkommunikációnak tulajdonított és előírt integrációs feladatokat a nemzetközi szakirodalom is időről időre előveszi, leporolja és átértelmezi. Évtizedeken és többé-kevésbé paradigmákon átnyúló konszenzus van abban, hogy a médianak komoly szerepe van egy nemzet, egy állampolgári kör, sőt a határokon átívelő politikai értelemben is aktív közösségek összetartozásának kialakításában és fenntartásában. És megfordítva: annak erodálódása is jelentős részben a média felelőssége, mert sokcsatornás, a konfliktusokra fókuszál, pártosan elkötelezett, bizonyos értékeket nem közvetít, egyes társadalmi csoportokkal szemben megbélyegző, a társadalmi és politikai diskurzusokban nem folytat minőségi kommunikációt, stb. Más szavakkal: megoszt vagyis dezintegrál. Manapság ezért inkább a polarizáció oldaláról közelítik meg a témát. Azt vizsgálják, hogy a média mennyiben járul hozzá a társadalmi és politikai megosztottsághoz. A normatív megközelítések által dominált szakirodalmi fősodor világos választ ad arra miként kell a médiára tekinteni, és hogyan kell értékelni tevékenységét a társadalmi integráció szempontjából. Ehhez képest a tanulmány új módszertani megközelítést kínál.

Jelen tanulmányunk közvetlen előzménye a Média és Integráció című publikációnk, melyben áttekintettük a tömegkommunikáció és a társadalmi integráció összefüggéseiről szóló szakirodalmat. Bemutattuk azt a teoretikus ívet, melyben a médiakutatások a tömegkommunikáció konszenzusteremtő képességétől eljutottak a média politikai és társadalmi konfliktusokat kielező gyakorlatához. Másként fogalmazva: a tömegkommunikáció integrációs kapacitásától a dezintegrációs tevékenységig tartó tudományos gondolatokat vettük sorra a Chicago-i Iskola, a neodurkheimianusok, a neomarxisták, a funkcionalizmus, a normatív és leíró instrumentalista, illetve a társadalmi hálózatelemzés megközelítései mentén (Szabó – Bene, 2015: 69-76). A korábbi teoretikus és empirikus munkák tükrében kialakítottuk saját elméleti koncepciónkat, illetve részletesen bemutattuk a feltételezéseink tesztelésére alkalmas módszert (Szabó – Bene 2015: 77-86). Így abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a tanulmány terjedelmének legnagyobb részét a saját magunk által végzett empirikus munka tárgyalásának szentelhetjük. A követhetőség kedvéért azonban az írás első felében a főbb tételeinket, kutatási kérdést, metodológiai alapvetéseket most is közöljük. Ezután az empirikus adatfelvételünket tárgyaljuk.

Hálózatelemzés segítségével a magyar médianyilvánosságot vizsgáljuk, mégpedig annak szerkezetéről kívánunk képet adni. Megközelítésünk az esettanulmányok stratégiáját követi. A médianyilvánosságban kirajzolódó interakciós mintázatokat három esemény tükrében vizsgáljuk. Számításainkat hálózatszerkezeti ideáltípusokra vetítjük, melyek megmutatják, hogy a magyar médianyilvánosság hálózatai integrált vagy inkább szétforgácsolódott struktúrát mutatnak. A kutatásunk célja nem az, hogy megcáfoljuk vagy zárójelbe tegyük a

¹ A kutatás az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjában folyik. Kutatásvezető Kovách Imre, a Szociológiai Intézet tudományos tanácsadója. A kutatás során termelődött tudás elsősorban a socio.hu különszámaiban került publikálásra, ezek: 2015/3, 2015/4, 2016/1. Mindegyik elérhető a socio.hu online felületén. A média integrációs és dezintegrációs jellemzőinek vizsgálatában jelen tanulmány szerzői vesznek részt. A munkálatok két lépcsőben zajlottak. Először a teoretikus és módszertani kereteket dolgoztuk ki (lásd: Szabó – Bene 2015), majd ezek mentén empirikus elemzést folytattunk, melynek eredményeit tartalmazza ez az írás. Az empirikus munka adatgyűjtési fázisában Antal Anna, Kormos Nikolett és Farkas Attila dolgoztak velünk. A tanulmány korábbi változatát 2016. május 10-én az MTA TK Politikatudományi Intézetében megvitattuk. Hálásan köszönjük a Politikai Viselkedés Osztály tagjainak értékes észrevételeit. Köszönjük továbbá a Politikatudományi Szemle által felkért opponens kritikai megjegyzéseit, melyek hozzájárultak gondolataink világosabbá tételéhez.

magyar médianyilvánosságban megfigyelhető politikai párhuzamosság téziséét. Arra vállalkozunk, hogy empirikus adatok alapján kiegészítsük a szakirodalmi megállapításokat. Azokat a mechanizmusokat keressük, melyekkel a magyar médianyilvánosság képes áthidalni a benne kétségkívül jelenlévő fragmentáltságot, pártosságot, politikai elfogultságot. Eredményeink azt mutatják, hogy az interakciók egyfajta kötőanyagként funkcionálnak. Esettanulmányainkban az interakciót kétféle módon mérve azt tapasztaltuk, hogy a különböző médiatermékek közötti hivatkozások egyértelműen integrált szerkezetű nyilvánosságot hoztak létre. Az egyes tömegkommunikációs csatornák által közvetlenül megszólaltatott személyek körénél azonban enyhe politikai polarizáció jegyeit láttunk. Ám azt is csak egy, a Paks-esetben. Így amellet érvelünk, hogy a magyar médianyilvánosságban a médiumok főként az egymásra történő hivatkozásokkal biztosítják az összeköttetést, vagyis azt, hogy a pártos médiabuborékokból a médianyilvánosság további pontjaira is kitekintést adjanak.

A vizsgálat kutatási kérdése, konceptuális és módszertani háttere

Kutatási kérdés és konceptuális keret

Vizsgálatunk fő kutatási kérdése így szól:

A magyar médianyilvánosság interakciós minták alapján kialakított szerkezete integráltnak vagy töredezettnek minősíthető?

Érdeklődésünk homlokterében a magyar médianyilvánosság struktúrája áll. A médianyilvánosság számunkra egyfajta tér, melynek geometriáját az ott található elemek, vagyis a médiumok összekapcsolódásának tanulmányozásával tudjuk leírni. Az integráltság kutatásunkban kohézív szerkezetet jelent, aminek azonban többféle megjelenési formája lehet. Mi a jelentősége annak, ha a médianyilvánosság kohézív vagy széttöredezett struktúrát mutat? Diana Mutz és Paul Martin érveit (Mutz – Martin, 2001: 94) elfogadva úgy látjuk, hogy egy integrált médiatér adja a legnagyobb esélyét a médiafogyasztók számára a sajátjuktól eltérő politikai véleménnyel rendelkezőkkel, nekik kevésbé releváns, de másoknak fontos politikai ügyekkel, eseményekkel, érvekkel, diskurzusokkal történő találkozásokra. Ezek a tapasztalatok egyrészt nyitottá tehetik az állampolgárokat álláspontjuk változtatására, másrészt teljes(ebb) képet kaphatnak egy-egy politikai-közéleti témáról. Harmadrészt, az integrált térben könnyebben áramlanak a hírek és azok magyarázata, értelmezése, így lehetőség van valamiféle versenyre is a diskurzusok között. És végül, ha olvasóként, nézőként vagy hallgatóként minden markánsabb véleményhez hozzáférhetünk, több tudásunk keletkezhet a politikai közösség egészéről, s azon belül saját pozíciónkról.

Amennyiben a médianyilvánosság polarizált vagy diffúz szerkezetű, ezek a tapasztalások nem jönnek létre. Előzetes ismereteink alapján a magyar médianyilvánosság alapjellemezőjeként rögzíthetjük a fragmentációt, az elfogultságot, a világnézeti alapon történő hírszelekciót és politikamagyarázatot (Bajomi-Lázár, 2010; Szabó – Kiss, 2012). A politika által foglyul ejtett (Bajomi-Lázár 2014), a szekértáborok által saját maguknak teremtett és fenntartott médiablokkok (Körösényi, 2012; Polyák, 2014), az objektív újságírás hiánya a polarizált médiatér elképzelése felé irányítják figyelmünket.

Mit tekintünk politikailag polarizált médiatérnek? Röviden: politikai színezet alapján történő tömbösödést. A tömbök megléte vizsgálható az egyes médiatermékek politikai elfogultsága tartalmaik alapján. Olyan kérdések vizsgálhatók mint például kikről beszélnek elítélően, milyen politikai álláspontokat támadnak, mely politikai erő számára kellemetlen ügyekkel

jönnek elő. Ám a média tartalmaiban mutatkozó politikai elfogultság vagy a tulajdonosok, illetve az újságírók politikával történő összefonódásának kimutatása mellett érdemes a médiumok között fennálló interakciós kapcsolatokra figyelni.

Polarizáció és interakciók

A média interakciós mintáira irányuló koncepciókat a politikai polarizáció és a média polarizációra vonatkozó megállapítások, különösen a hazai, Magyarországra vonatkozó kutatások inspirálták (vö. Szabó – Bene, 2015). Az Angelusz – Tardos szerzőpáros (2011), illetve Kmetty Zoltán vizsgálataiból tudható, hogy a rendszerváltás óta Magyarországon egyre többen vannak azok, akik a hétköznapi személyes érintkezéseik kialakításakor előnyben részesítik a hasonló beállítottságúak társaságát. Minél közelebbi a viszony, annál valószínűbb a politikai homofília. Akikkel a legtöbb időt töltjük, legtöbbet beszélgetünk társadalmi-közéleti kérdésekről, valószínűleg ugyanarra a pártra szavaznak, mint mi. A polarizáció tehát egyrészt a belső kontaktusok erősödését, s a kapcsolatok egyneművé válását jelenti, melyben a politikai preferencia szinte minden egyéb tényezőt (életkor, nem, anyagi háttér) felülír. Emellett azonban az ellenoldaltól történő elkülönülés is megjelenik. Az ideológiai-politikai távolság egyben kapcsolati távossággá is válik (Angelusz–Tardos, 2011: 362).

Vajon mennyiben segít a polarizáció tézise a magyar médianyilvánosság megértésében? Polyák Gábor szerint a magyar tömegkommunikáció fejleményei egyértelműen a polarizáció logikája, pontosabban a Hallin – Mancini szerzőpáros által modellezett polarizált pluralizmus mentén zajlanak (Polyák, 2014). A mediterrán országok példáján kidolgozott médiarendszer-típus legfontosabb jellemzője a politika és az újságírás erős összefonódása, vagyis ezekben az országokban a pártok maguk alá gyűrik a sajtót, s felhasználják azt politikai küzdelmeik megvívásakor. Amennyiben a politikai aktorok megosztottak, vagyis minimális az elitek és az állampolgárok közötti konszenzus, úgy a média is széttartó. Az egyes médiumok különböző politikai hitvallások alapján szerveződnek, mely tükröződik közönségük összetételében is. A polarizált szisztémában a média (főleg a print) gyakran agitátor szerepre vállalkozik, olvasóit igyekszik mozgósítani bizonyos célok, politikai eseményeken való részvétel érdekében. Az újságírók pedig gyakran vállalnak aktivista szerepet (Hallin – Mancini, 2004; 107 – 164).

Hallin és Mancini nyomán állíthatjuk, hogy a pártosság a politikai kommunikáció közösségi aspektusával válik polarizációvá. A média ebben az elgondolásban nem semleges közvetítő közeg, hanem magukat politikailag értelmező emberek közösségének gyűjtőpontja. A közösségek dinamikáját a politikusok, különböző médiumok és állampolgárok közötti interakciós kapcsolatok alakítják. A poláris médiarendszer pluralizmusa biztosítja, mindenki megtalálja a maga világnézetének megfelelő hangot. S, mivel nincs igény egy nagy közös médiaplatformra, a tömegkommunikáció integráló ereje szertefoszlik. A politikai alapon megvalósuló médiapolarizáció tehát a politikai-világnézeti alapokon elkülönülő médiablokkok megerősödését jelenti, melyekben a belső koherencia erős, a blokkok az ellenoldal irányába zárnak.

Hasonlóképpen ír Karol Jakubowicz (2007: 303–313), amikor a posztszocialista országok médiarendszereit értékeli. Jakubowicz rámutat, hogy Közép-Európában bizonyos országokat (köztük Magyarországot) a mediterrán térségre jellemző polarizált pluralizmus jellemzi. Úgy tűnik, a kérdés immár nem az, hogy vannak-e olyan médiumok, melyekben a politikáról sokat és részletesen, de objektíven, elfogulatlanul, konszenzuserősítően beszélnek. Hanem az, hogy a médianyilvánosság plurális és befogadó legyen annak érdekében, hogy mindenki megtalálja a politikai szimpátiájának megfelelő platformot. Polyák (2014: 5–15) úgy látja, hogy a Magyarországon 2010 óta a széttartó tendenciák erősödnek, míg a pluralizmus gyengül. A polarizáció fogalma tehát nagyon is eligazító a magyar médianyilvánosság megértésében. Ha mindezt kiegészítjük azokkal a kutatásokkal, melyek a magyar tömegkommunikáció

pártosságát, elfogultságát, kiegyensúlyozatlanságát vagy éppen a bulvárosodást hangsúlyozzák, világosan látjuk, hogy a hazai szakirodalom, bár elvárja a médiától a társadalmi konszenzus kialakításához való hozzájárulást, többnyire annak ellenkezőjét találja (vö. Argejő et al., 1994; Baranyai – Plauschin, 2002; Beck, 1998; Mádl – Szabó, 2000; Terestyéni, 1998). A polarizáció tézisének empirikus vizsgálatával a média integrációs-dezintegrációs folyamatairól, kapacitásáról kaphatunk képet.

Ezt a gondolatot fordítottuk le a médianyilvánosság kutatására, mégpedig úgy, hogy az egyes médiaoutletek közötti kontaktusok alapján határozzuk meg a nyilvánosság szerkezetét. A kontaktusokat interakciókkal mérjük, azok jellemzői jelentik a médianyilvánosság interakciós mintáit. A médiatér széttöredezetttségére vagy éppen integráltságára pedig e mérések eredményéből következtetünk. Az interakciókat tehát a kapcsolatok egyik legfontosabb indikátorának tekintjük. Az interakciók számunkra a médianyilvánosság elemeinek egymáshoz képest kialakított viszonyát jelenti. Kutatásunkban az interakció a médianyilvánosság kapcsolatrendszerének egészére vonatkozik, mely interakciós hálózat a benne lévő szereplők egymásra történő hivatkozásaiból áll.

A médiumok közötti interakciós kapcsolatok fontosságát az adja, hogy segítségével rámutathatunk, hogy az eltérő politikátálas, az ellenséges üzenetek s az egymással vitában álló értelmezések ellenére létrejöhet egy integrált médiatér, amennyiben a résztvevők hajlandók szóba állni egymással. Ez a „szóba állás” jelzi, hogy a felek elismerik egymást a nyilvánosság fontos, mértékadó, megbízható vagy egyszerűen megkerülhetetlen képviselőjének, még akkor is, ha nem értenek egyet, de akikre szükségük van saját álláspontjuk elhatárolásához, pontosításához, megerősítéséhez, újságírói-szerkesztőségi önképük kialakításához. Hangsúlyozzuk: az interakciók nem csupán kedvelést vagy pozitív kötődést jeleznek. Megközelítésünkben egy lehetséges kuruc.info és 444.hu közötti kapcsolat nem világnézeti hasonlóságot jelöl, hanem a kuruc.info integrációs szándékait. A hivatkozásokkal egy-egy újság vagy online portál a médianyilvánosság egészéhez való kapcsolódási szándékát is kinyilvánítja, vagyis részévé válik egy nagyobb, közös médiatérnek.

Értelmezésünk szerint ez az interakció beszélgetések sorának tekinthető, ám nem feltételezzük, hogy a folyam bármely pontján kialakul egy közös konszenzuális vélekedés vagy bármilyen egységes értelmezés. Mégis lényeges, hiszen maga az interakció ténye mutatja, hogy vannak közös ügyek, s azokat kikkel óhajtják megvitatni. Ha a médiumok egy csoportja politikai kérdésekben kizárólag egymásra reflektál és/vagy ugyanazoknak a politikai szereplőknek biztosít kommunikációs terepet, akkor a tartalmakban jelentkező elfogultság mellett erős politikai polarizációról is beszélhetünk. Ellenben a nyilvános tér integráltsága – azaz nem jönnek létre olyan médiatömbök, amelyek csak egymásra figyelnek – gyengíti a diverzifikációt, azaz az eltérő politikaképek mellett sem beszélhetünk polarizációról.

Módszer: hálózatelemzés

A magyar médianyilvánosság szerkezetét hálózatelemzéssel kívánjuk vizsgálni. Három eset kétféle hálózatát készítettük el, tehát összesen hat hálózatot hasonlítottuk össze. Az összehasonlítást úgy tesszük értelmessé, hogy a makroszerkezetre vonatkozóan öt hálózati ideáltípust határoztunk meg. Ezek az ideáltípusok a hálózat tagjai között meglévő kötések eloszlását modellezik. Amire kíváncsiak vagyunk, hogy ezek a kötések, bármennyi is legyen belőlük, követnek-e valamilyen mintázatot, és ha igen, akkor milyen mintázat szerint oszlanak el a teljes hálózatban. Az öt ideáltípust részletesen bemutattuk a *Média és Integráció* című

tanulmányukban (Szabó – Bene: 2015: 80-83), most csak egy mondatos meghatározásokat adunk:

1. Klasztermentes kohézív hálózat: olyan hálózat, melynek tagjai erősen összekapcsolódnak, kis távolságok vannak a csomópontok között, azonban a kohézív hálózaton belül nem jönnek létre kisebb klaszterek, ez a hálózattípus lényegében egyetlen közösséget alkot, amelyen belül nincsenek további klikkek. Ha az eredményeink klasztermentes kohézív szerkezetet mutatnak, akkor a magyar médianyilvánosságot az interakciók szempontjából teljesen integráltnak minősíthetjük.
2. Kisvilág hálózat (Watts–Strogatz, 1998): a kisvilág hálózat tagjai is összekapcsolódnak, de itt létrejönnek kisebb klikkek, melyek azonban nem válnak el élesen a hálózat többi részétől. Amennyiben elemzésünk a kisvilág hálózathoz hasonlatosnak találja a magyar médianyilvánosság interakciós mintáit, azt szintén a teljes integráció jeleként fogjuk értelmezni.
3. Centrum-periféria hálózat (Borgatti–Everett, 1999): ebben a típusban létezik egy központi mag a hálózaton belül, azaz csomópontok olyan csoportja, amely egymással erősen összekapcsolódik. A magon kívüli csomópontok (periféria) kapcsolódnak a maghoz, egymáshoz azonban nem. Amennyiben kutatásunk a centrum-periféria típushoz illeszkedő eredményeket hoz, egy jól körülírható fősodor által dominált médianyilvánosságról fogunk beszámolni.
4. Polarizált hálózat: ez a típus egymástól világosan elkülönülő blokkokra bomlik, melyek között kevés kapcsolat van, a blokkokon belül azonban a kötések sűrű koncentrációja figyelhető meg. Egy esetleges polarizált hálózattípus a magyar médianyilvánosságról kettős képet festene. Integrációról csak az egyes médiablokkok kapcsán beszélhetnénk, érvényesülne a politikai homofília: hasonló a hasonlóval állna sűrű interakcióban. A nyilvánosság egésze azonban szétesettnek, tömbösödöttnek mutatkozna. Ez az eredmény az interakciók szempontjából is megerősítené a magyar médianyilvánosság polarizált állapotát.
5. Diffúz hálózat: ebben a típusban a tagok közötti kötések úgy oszlanak el, hogy nagy távolságok jönnek létre, miközben nem alakulnak ki kisebb klaszterek sem. A struktúra egyértelműen széttöredezett. A diffúz hálózathoz hasonló szerkezet egy teljesen dezintegrált médianyilvánosságról árulkodna. Ebben az esetben a magyar médiavilág szereplői egymással minimális interakcióban álló felekként jelennének meg.

Csomópontok, kapcsolatok, mérőszámok

A hálózatok csomópontjait minden esetben az egyes médiumok jelentik. A csomópontok közötti kapcsolatot a médiumok interakciói alapján határoztuk meg, mégpedig kétféleképpen. A tömegkommunikációs csatornák között fennálló interakciót egyrészt az egymásra történő hivatkozással, másrészt ez egyes médiumok által közvetlenül megszólaltatott személyek (politikusok, szakértők, értelmiségiek, stb.) körének hasonlóságával mértük. A hivatkozási hálózatban tehát, ha „A” médium hivatkozik arra, amit „B” médium írt, akkor „A” médium irányából kapcsolat létesül „B” médium irányába. A közvetlen megszólalási hálózatban két tömegkommunikációs csatorna között akkor van erős kapcsolat, ha a rajtuk keresztül közvetlenül megnyilatkozó szereplők köre nagy átfedést mutat. Ha „X” szereplő „A” és „B” médiumban is közvetlenül megszólal, akkor „A” és „B” médium között kapcsolat létesül.²

² Két médium között a kapcsolat értékét a következő képlet alapján számoltuk ki: $\sum \left(\frac{W_{ax} + W_{bx}}{|W_{ax} - W_{bx}| + 1} \right) * \left(\frac{W_{ax} * W_{bx}}{(W_{ax} * W_{bx}) + 0,001} \right) * \left(\frac{1}{degree_x} \right)$, ahol W_{ax} az a médium és x szereplő közötti kapcsolódás értéke (x szereplő a

A kutatás során használt mérőszámok a hálózat általános szerkezetéről (átlagos legrövidebb távolság [vö. Opsahl et al., 2010]), globális klaszteresedési együtttható [vö. Opsahl–Panzarasa, 2009]), illetve a hálózati ideáltípusoknak való megfelelés mértékéről (kötés-közöttiségen alapuló közösségfeltáró algoritmus modularitás-értéke [vö. Clauset et al. 2004] és fitness [vö. Borgatti–Everett, 1999]) adnak bizonyosságot (vö. Szabó – Bene, 2015: 78-79). A mérőszámok és a hálózati ideáltípusok viszonyát az 1. melléklet tisztázza.

Adatgyűjtés

Az adatgyűjtés során a legutóbbi kampányévre (országgyűlési, európai parlamenti, önkormányzati választások), azaz a 2014-es évre koncentrálnak. Három esetet választottunk ki: a Paks-esetet³, Kovács Béla Jobbik által delegált európai parlamenti képviselőt érintő kémvadás esetét⁴, illetve Vida Ildikónak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal akkori elnökének Egyesült Államokból történő kitiltásának esetét⁵. Az esetkiválasztás központi kategóriája a médiavihar. Olyan témákat vonunk be a vizsgálatba, melyekhez jelentős médiavihar („*media storm*”) kapcsolódik. A médiavihar-típusú tállalás nagymértékű médiafigyelmet jelent, a téma egy bizonyos időszakban a napirend egyik legfontosabb eleme. A második jellegzetesség a téma köztudatba történő berobbanása, hirtelen és váratlan megjelenése. A médiaviharban a nagyfokú médiaérdeklődés legalább néhány napig fennmarad, úgy hogy végigsöpör a lehető legszélesebb értelemben vett médianyilvánosságon (Boydston et al., 2014: 511–512).

Adatbázisunkat kezdőpontok felvételével, majd hólabda-mintavétellel alakítjuk ki. Először a legolvasottabb újságok, legnézettebb televíziós, rádiós csatornák és a legnépszerűbb online portálok körét határozzuk meg (lásd melléklet 2.). Ezek a kezdőpontok. A listán szereplő minden egyes médium hivatkozásait rögzítjük egy adott időszakban. Az adatbázist a szaturáció elve alapján kibővítjük, ha olyan médiumra érkezik hivatkozás, mely nem szerepelt a kezdőpontjaink között. Ezt követően az újonnan bekerülő újságok, portálok, médiumok hivatkozásait is kódoljuk, s mindezt addig folytatjuk, amíg a kibővített adatbázis elemeinek vizsgálata után sem találunk már új forrást (Marshall et al., 2013). A vizsgálatba bevont

médiumban való közvetlen megszólalásainak száma), míg W_{bx} a b médium és x szereplő közötti kapcsolódás értéke (x szereplő b médiumban való közvetlen megszólalásainak száma), $degree_x$ pedig x szereplő súlyozott fokszáma, ami azt mutatja, hogy az adott szereplő összesen hányszor szólalt meg közvetlenül a különböző médiumokban. A szorzat első elemében található számláló az abszolút értelemben vett értékek nagyságának, míg nevezője a különbség nagyságának fontosságát biztosítja. A képlet második eleme biztosítja, hogy ha a két érték valamelyike 0, akkor az adott szereplőhöz tartozó egész érték 0 lesz, más értéknél azonban 1-hez közeli értéke miatt alig befolyásolja az egyenlet értékét. A képlet harmadik eleme lehetővé teszi, hogy a médiában kevesebbszer megszólaló szereplő esetében fennálló hasonlóság nagyobb súllyal essen latba, mint a gyakrabban megszólaló szereplő által összekötött kapcsolat – egy, a médiában kevesebbet megszólaló közös szereplő ezért erősebb kapcsolatot hoz létre két médium között, mint egy olyan szereplő, aki számos más helyen is megszólal. (Ez utóbbi szempontot Newman, 2001 vezeti be).

³ 2014. január 14-én Orbán Viktor miniszterelnök és Vladimir Putyin orosz államfő együttműködési megállapodást írt alá Magyarország és Oroszország között a paksi atomerőmű két új blokkjának megépítéséről. Ennek értelmében az orosz Rosatom végezheti a beruházást, melyhez az orosz állam 30 éves futamidejű államközi kölcsönt nyújt Magyarország számára.

⁴ 2014. május 15-én a Magyar Nemzet Kovács Bélát a Jobbik EP-képviselőjét orosz titkosszolgálati kapcsolatokkal vádolta meg. A hivatkozási hálózat elemzéséből az ügygazda Magyar Nemzet-et eltávolítottuk. Szintén eltávolítottuk a kiugró értékkel rendelkező Hír TV – mno.hu kapcsolatot.

⁵ 2014. október 15-én látott napvilágot a hír, miszerint több magas rangú magyar kormánytisztviselő Egyesült Államokba történő utazását nehezíti az amerikai kormány a Foreign Corrupt Practices Act-re hivatkozva. Állításuk szerint a kormánytisztviselők korrupciós cselekményekben voltak érintettek. 2014. november 5-én Vida Ildikó ekkor a NAV vezetője, a Magyar Nemzetnek adott interjújában elmondja, hogy ő is rajta van a kitiltottak listáján. A hivatkozási hálózat elemzéséből az ügygazda Magyar Nemzet-et eltávolítottuk. Szintén eltávolítottuk a kiugró értékkel rendelkező nol.hu - Népszabadság kapcsolatot.

médiумok tartalmait egy meghatározott időszakban (egy hét) és előre definiált keresőszavakkal néztük át. A hivatkozások és a közvetlen megszólalások kódolása előre rögzített utasítások alapján zajlott. Az adatfelvételt négy kódoló végezte, az utasítások értelmezésének egyezését kódolók közötti megbízhatósági teszt 0.79-es értéke (Krippdorff alpha) mutatja.

A médiумok politikai alapon történő elkülönülésének vizsgálatához a mintába került médiумokat szakértői becsléssel négy csoportba osztottuk: baloldali/liberális ellenzéki; kormánypárti; radikális jobboldali; semleges/nem besorolható. A szakértői becslés során a két szerző, valamint egy harmadik, szintén politikai kommunikációval foglalkozó kutató egymástól függetlenül besorolta az egyes médiумokat a négy kategória valamelyikébe. A 89 médiум 71 százalékát, 63 esetet mindhárom kutató ugyanabba a kategóriába sorolt, 25 médiумot pedig a háromból két kutató kódolt ugyanúgy. Azokban az esetekben, ahol nem jött létre teljes egyetértés, a tanulmány két szerzője megvizsgálta az adott médiум az időszakra eső tartalmát és a besorolásról ez alapján hoztak közös döntést (a médiумok besorolásáról lásd a 3. mellékletet).

Az adatok elemzéséhez és vizualizációjához az R szoftverhez írt igraph (Csardi – Nepusz, 2006) és a tnet (Opshal, 2009) csomagokat, illetve az Ucinet 6-ot (Borgatti et al, 2002) és a NetDraw-ot (Borgatti, 2002) használtuk.

Az esetek és az adatgyűjtés menetének összefüggéseit a 1. táblázat foglalja össze.

Eset	Adatgyűjtés időszaka	Keresőszavak
Paks-eset	2014. január 14. – január 21.	Paks, Atomerőmű, Roszatom
Kovács Béla-eset	2014. május 15. – május 23.	Kovács Béla, KGB, kém
Kitiltás-eset	2014. november 5. – november 13.	Vida Ildikó, kitilt, kitiltás

1. táblázat. Az esetek és az adatgyűjtés menetének összefoglalása.

Eredmények

Hivatkozási hálózatok

Mindhárom eset nagy aktivitást váltott ki a médianyilvánosság szereplőiből, azonban az aktivitás mértékében vannak különbségek. A Paks-eset kapcsán találjuk a legkevesebb médiумot (lásd 2. táblázat csomópontok száma), és itt a legkevesebb az egy médiúmról jutó kapcsolatok száma (lásd 2. táblázat kötések száma), valamint a hivatkozások száma is (lásd 2. táblázat hivatkozások száma). A legnagyobb aktivitás a kitiltási-esetben volt, ez a hálózat rendelkezik a legtöbb csomóponttal, ebben az esetben a legtöbb az egy médiúmról eső kapcsolat, illetve hivatkozásszámok is itt a legmagasabbak.

	Csomópontok száma	Kötések száma	Hivatkozások száma (kötések súlyának összege)	Kötések átlagos súlya (szórás)
Paks-hálózat	49	145	202	1,39 (1,00)
Kovács Béla-hálózat	50	232	380	1,64 (1,26)
Kitiltási-hálózat	62	321	567	1,77 (1,29)

2. táblázat. A hivatkozási-hálózatok alapjellemezői (az izolált csomópontok eltávolítása után).

A hivatkozások alapján a médianyilvánosság szerkezete mindhárom esetben integráltnak mondható: a maximum modularitás értékei kifejezetten alacsonyak (lásd 1. számú melléklet) Az online és az offline tér egybeér, a hagyományos szerkesztőségi logika alapján működő csatornák és az informalitás határán mozgó blogszféra összekapcsolódik. Sőt, politikai színezet alapján sem látható éles elkülönülés. A 3. táblázat mutatja a három hivatkozási hálózat hálózati mérőszámainak értékét.

	Maximum modularitás	Klaszteredési koefficiens⁶	Átlagos legrövidebb távolság⁷	Fitness	Modularitás politikai hovatartozás alapján
Paks-hálózat	0,09	1,17 szórás (0,36)	0,66 szórás (4)	0,44	0,02
Kovács Béla-hálózat	0,00	1,97 szórás (0,48)	1,52 szórás (2,64)	0,54	0,07
Kitiltási-hálózat	0,01	2,43 szórás (0,52)	2,91 szórás(3,65)	0,52	0,01

3. táblázat. A hivatkozási hálózatok jellemzői.

Polarizációra vonatkozó kalkulációk:

A modularitás a Paks-esetben a legmagasabb, ám ez az érték nagyon alacsony ahhoz, hogy valódi polarizáció jeleként értelmezhetjük. A közzségelosztást végző algoritmus két nagyobb (egy 20 és egy 11 médiumból álló), valamint egy négy csomópontból álló és számos egy tagú csoportot különített el. A két nagyobb csoportból az egyik blokk összetétele a következő: ATV, gurulohordo.blog.hu, hvg.hu, Hír TV, Népszabadság, Kossuth Rádió, Bruxinfo, napi.hu, cink.hu, nepszava.hu, magyarhirlap.hu, atlatszo.hu, alfahir.hu, Hír24, Inforádió, portfolio.hu, Heti Válasz, Metropol, 168 óra, atv.hu. A másik pedig az alábbiakból áll: RTL KLUB, Mandiner, jobbegyenes.blog.hu, Ténytár.hu, Kardblog.hu, bekialtas.blog.hu, nyugat.hu, Mos Maiorum, Kettős Mérce, Echo TV, figyelo.hu.

Amennyiben e két népesebb blokk egymástól való elkülönülését vizsgáljuk, akkor a modularitás 0,18-ra nő. Ez az érték a két csoport mérsékelt szétválását jelzi, ám tömbösödéstről nem beszélhetünk. Hogy megbizonyosodjunk a politikai polarizáció hiányáról külön leellenőriztük a politikai szimpátia szerinti elkülönülés mértékét is. Az így definiált csoportok elkülönülését vizsgáló modularitásérték a Paks- és a kitiltás-esetben 0-hoz közeli értéket mutat, de a Kovács Béla-esetben talált 0,07-es érték is nagyon alacsony. A baloldali/liberális, kormánypárti és radikális jobboldali csomópontok blokkosodását mutató indexeket foglalja össze a 4. táblázat. Az eredmény egyértelmű: a hivatkozási hálózatban nem beszélhetünk politikai polarizációról.

⁶ Várható értéktől való eltérés mértéke szórásban kifejezve. Zárójelben a valós érték.

⁷ Várható értéktől való eltérés mértéke szórásban kifejezve. Zárójelben a valós érték.

<i>Paks-eset</i>			
	kormánypárti	baloldali/liberális	radikális jobboldal
kormánypárti	-	.02	0
baloldali/liberális	.02	-	0
radikális jobboldal	0	0	
<i>Kovács Béla-eset</i>			
kormánypárti	-	0	.12
baloldali/liberális	0	-	.20
radikális jobboldal	.12	.20	-
<i>Kitiltási-eset</i>			
kormánypárti	-	.02	-.03
baloldali/liberális	.02	-	-.01
radikális jobboldal	-.03	-.01	-

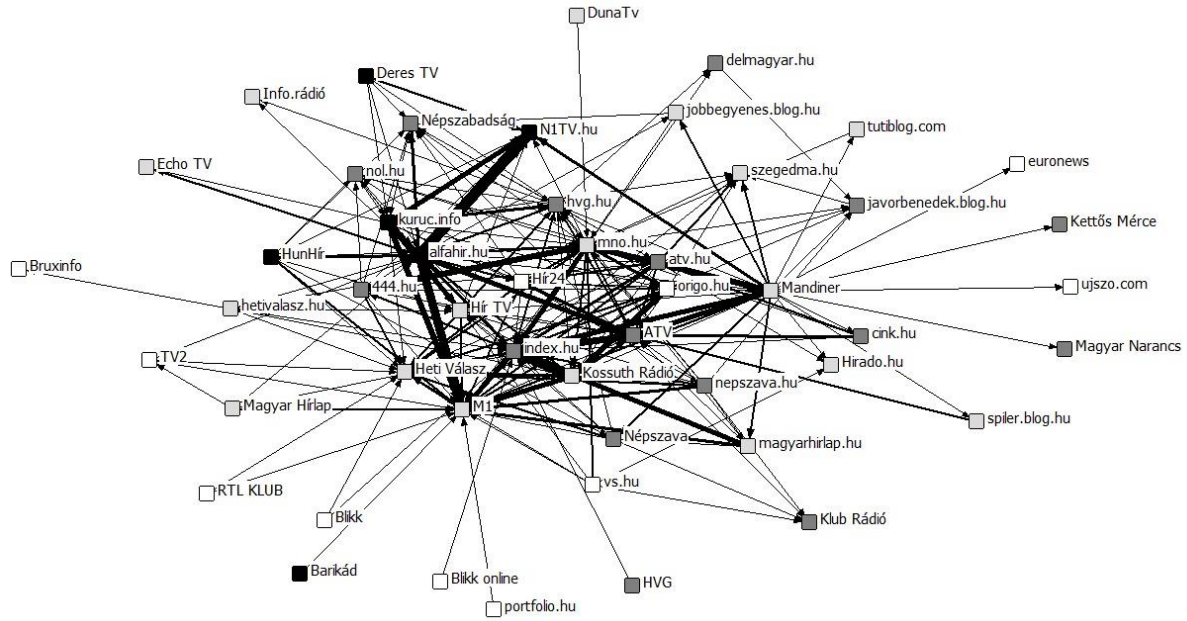
4. táblázat. A vizsgált esetekben a baloldali/liberális, kormánypárti és radikális jobboldali csomópontok politikai polarizációját mutató modularitásértékek.

Hálózatszerkezet: centrum-periféria

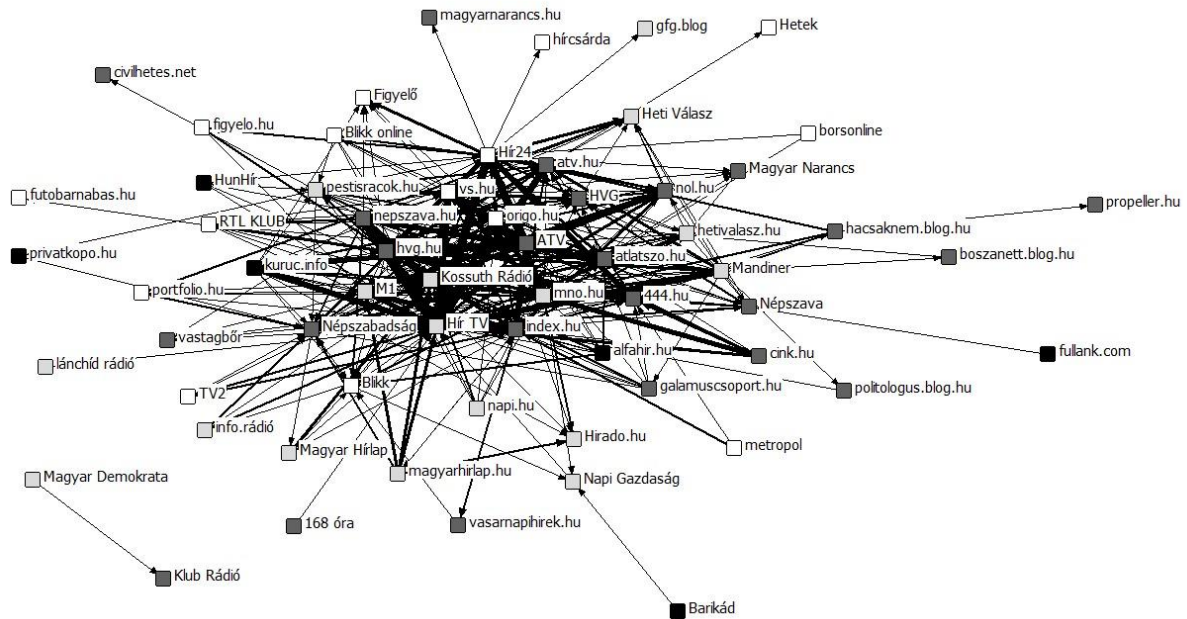
A fitness értékekből kiderül (lásd 3. táblázat 5. oszlop), hogy hálózati modelljeink közül a centrum-periféria struktúra írja le leginkább a három eset médianyilvánosságának szerkezetét. A legerősebben ez a Kovács Béla-eset hálózatára igaz, legkevésbé pedig a polarizáció enyhe jeleit is mutató Paks-esetre. A mag a Paks-esetben kilenc, a Kovács Béla-esetben tíz, míg a kitiltási esetben tizenegy csomópontból áll. A Paks- és a kitiltási-esetben a perifériához sorolódó médiumok és a centrum csomópontok közötti kapcsolat inkább egyirányú, mégpedig a perifériától a centrum felé mutató módon. A Kovács Béla-hálózatban kiegyenlítettebb képet mutat: a központi elemektől a szélek felé több hivatkozás indult, mint a másik két eset hivatkozási hálózatában.

Négy olyan médiumot találtunk, amely mindhárom ügyben centrumpozícióba került. Ezek: mno.hu, Index.hu, Magyar Televízió 1-es csatornája és a Kossuth Rádió. Utóbbi alighanem a péntekenkénti miniszterelnöki interjúknak köszönhetően, mely kitüntetett szerepet élvez a kormányzati kommunikációban. Ezek mellett egy-egy esetben a Hír TV, az ATV és a hvg.hu is a központi mag szereplőjeként jelent meg. A magyar médianyilvánosságban létezik tehát egy stabil központ, amely témáktól függetlenül kulcspozícióban van, és elemei szívesen hivatkoznak egymásra. Figyelemreméltó, hogy ezek a tömegkommunikációs csatornák az elektronikus média és az online hírportálok közül kerülnek ki, nyomtatott sajtó nincs közöttük.

A magyar médianyilvánosság nagyfokú és állandóságot mutató centralizációját támasztja alá az is, ha megvizsgáljuk a tíz legtöbb hivatkozást kapó szereplőt az egyes esetekben. A 10 leghivatkozottabb médium a Paks-esetben az összes hivatkozás hetven százalékát, a Kovács Béla-esetben a hetvenhárom százalékát, míg a kitiltási-esetben a hetvenkét százalékát birtokolja. A leghivatkozottabbak között négy állandó szereplő van (Hír TV, index.hu, M1, mno.hu), ezek mindegyik esetben a tíz legtöbbet hivatkozott médium közé kerültek. Négy másik csatorna (Népszabadság, ATV, Kossuth Rádió, hvg.hu) a három ügyből kettőben is bekerült a leghivatkozottabb médiumok közé. Ezek mindegyike a tizenöt leghivatkozottabb médium közé került abban az egyetlen esetben is, amikor a legjobb tíz közé nem fért be, sőt a Népszabadság és az ATV ekkor is éppen csak kiszorult a legjobb tízből (ezek a tizenegyedik leghivatkozottabb csatornák). Összességében tehát azt látjuk, hogy a magyar

2. ábra. A Kovács Béla-hálózat. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

3. ábra. A kilitás-hálózat. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

Közvetlen megszólalási hálózatok

A közvetlen megszólalási hálózatok között leginkább a Paks-eset és a kilitási-eset hálózatai hasonlítanak egymásra. A mintába került médiumok (lásd 5. táblázat csomópontok száma), megszólalók, megszólalások (lásd 5. táblázat megszólalások száma) és kapcsolatok (lásd 5. táblázat kapcsolatok száma) majdhogynem teljesen megegyeznek. E két esettől eltér a Kovács Béla-hálózat, ahol jóval kevesebb szereplő szólalt meg és kevesebb megszólalást és

kapcsolatot is regisztrálhattunk. A Kovács Béla-esetben a jelek szerint a médiumok kevésbé támaszkodtak a médiumokon kívüli politikai szereplőkre.

	Csomópontok száma	Megszólalók száma	Megszólalások száma	Kapcsolatok száma
Paks-hálózat	23	73	133	120
Kovács Béla-hálózat	24	41	87	76
Kitiltási-hálózat	25	74	134	122

5. táblázat. A közvetlen megszólalási-hálózatok alapjellemzői (az izolált csomópontok eltávolítása után).

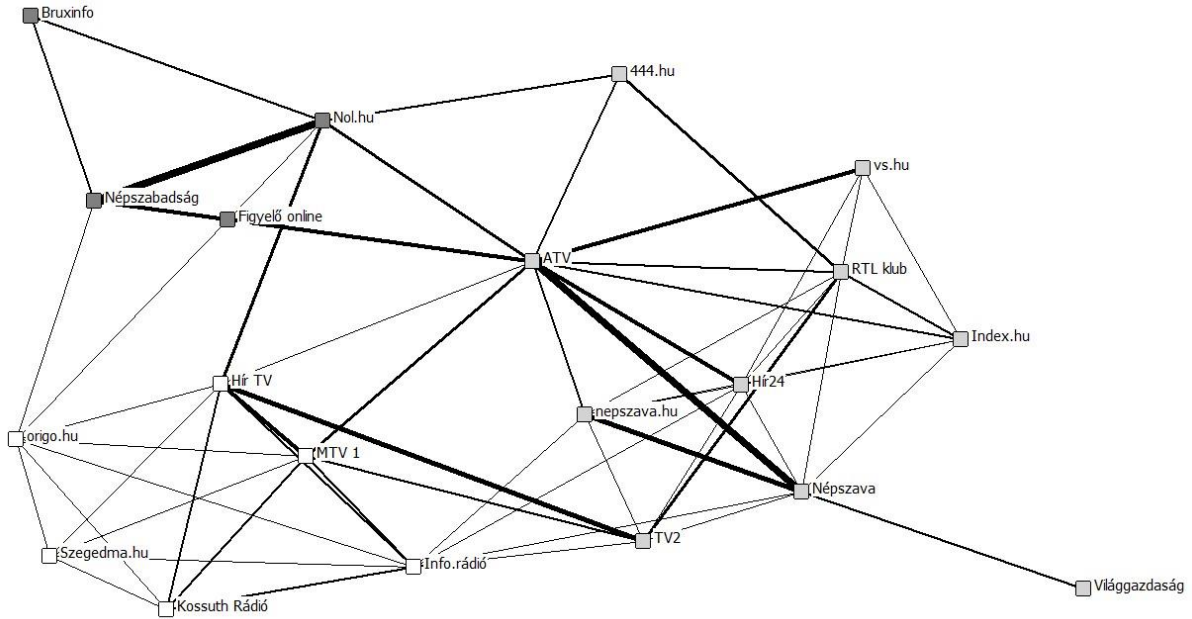
	Maximum modularitás	Modularitás politikai hovatartozás alapján
Paks-hálózat	0,35	0,31
Kovács Béla-hálózat	0,07	-0,07
Kitiltási-hálózat	0,19	0,13

6. táblázat. A közvetlen megszólalási hálózatok polarizációjának mértéke.

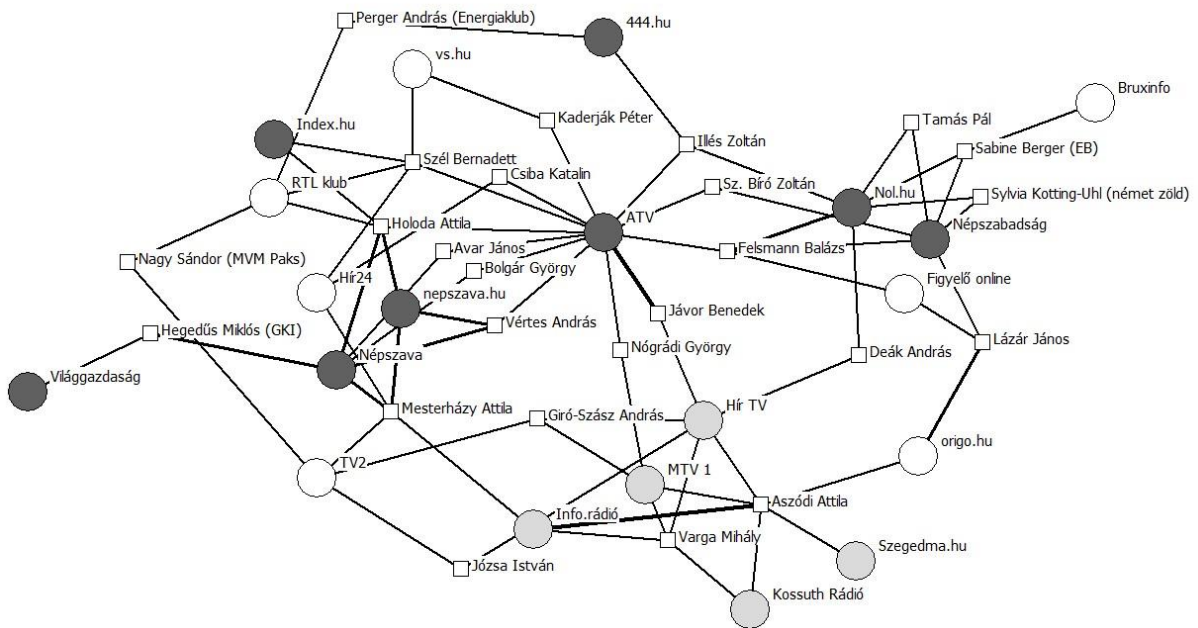
Az 5. és 6. táblázatban bemutatott számok és indexek (modularitás) mutatják, hogy a Paks-hálózatot a médiumokban közvetlenül megszólaló személyek nagymértékben polarizálják. A hálózat – ellentétben a hivatkozási hálózatokkal – önmagában is polarizált, de a politikai hovatartozás alapján is jelentős nagyságú polarizáció jellemzi. A kitiltási-hálózat esetében mérsékelt polarizációról beszélhetünk csak, a politikai hovatartozás szerinti elkülönülés pedig még ennél is kisebb mértékű. A Kovács Béla-hálózatot a közvetlen megszólaló szereplők integrálják, a hálózat a politikai hovatartozás alapján sem blokkosodik.

A közvetlen megszólalási hálózatok szerkezete

A Paks-esetben a kötés-közöttség alapján alapuló közösségfeltáró algoritmus (lásd: Newman – Girvan, 2004) három klasztert különített el, amelyek nagymértékben lefedik a politikai hovatartozás szerinti csoportosulást (lásd 4. ábra). Az első csoportba kivétel nélkül kormánypárti médiumok kerültek, kiegészülve a semlegesnek besorolt origo.hu-val: *Hír TV*, *Kossuth Rádió*, *Magyar Televízió 1-es csatorna*, *Szegedma.hu*, *origo.hu*, *Inforádió*. A második és harmadik csoportba baloldali/liberális, valamint semleges csomópontok kerültek: vagyis az *ATV*, *Népszava*, *Világgazdaság*, *Index.hu*, *vs.hu*, *444.hu*, *TV2*, *Hír24*, *nepszava.hu*, *RTL klub* (2. csoport), illetve a *Népszabadság*, *Nol.hu*, *Bruxinfo*, *Figyelő online* (3. csoport). A Paks-eset közvetlen megszólalási hálózata tehát politikailag polarizáltnak mondható. Az 5. ábrán jól látható, hogy a baloldali/liberális médiumok körében népszerű szereplők többségét a kormánypárti médiumok nem szólaltatták meg, de hasonlóképpen több olyan szereplőt is találunk, akik több kormánypárti médiumban is megnyilvánultak, baloldali/liberális médiumban azonban nem.

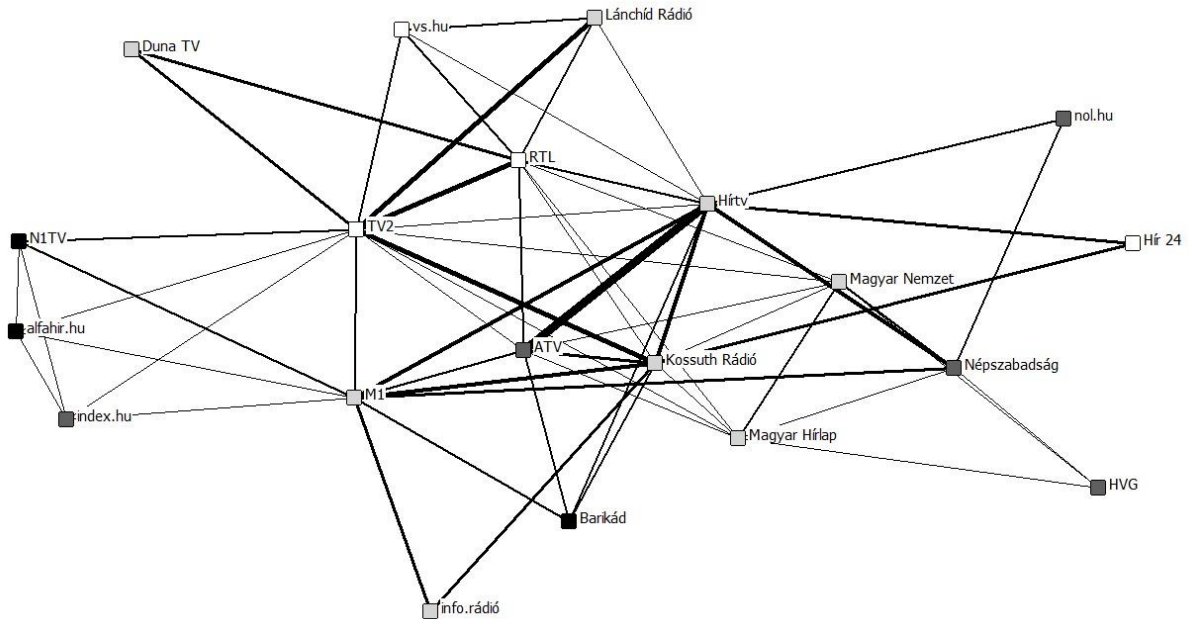
4. ábra. A Paks-eset közvetlen megszólalási hálózata. (közösségfelosztás algoritmus alapján; fehér = 1. közösség; világosszürke = 2. közösség; sötétszürke = 3. közösség).

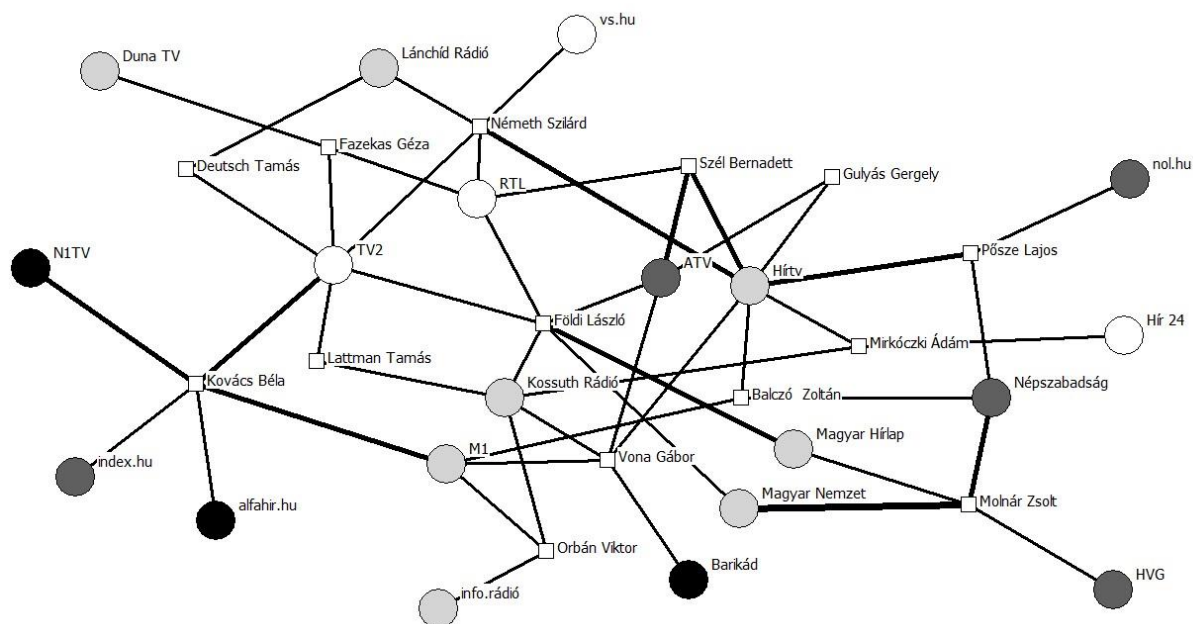
5. ábra. A Paks-ügy közvetlen megszólalási hálózata – médiumok és megszólalók közötti kapcsolatok. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok. Kör = médium; négyzet = megszólaló)

A Kovács Béla-esetben a közösségfeltáró algoritmus nem különített el blokkokat, és a csomópontok politikai hovatartozása alapján sem találtunk csoportosulásokat, klikkeket. A 6. ábra azt mutatja – és a 0,757-es fitness érték is arról tanúskodik – hogy a hálózat egy határozott centrum-periféria struktúrát mutat. Centrumpozícióba kizárólag televíziók és rádiók (TV2, ATV, Hír TV, Kossuth Rádió, M1) kerültek, ami azt jelenti, hogy ezek interakciós

mintázata volt nagyon hasonló. Más szóval: a Kovács Bélát illető kémvádakban született beszámolóikban, interjúikban nagyon hasonló megszólalói körből válogattak. A 7. ábrán látható a közvetlen megszólalások alapján felrajzolódó network. Szél Bernadett (országgyűlési képviselő, az LMP társelnöke), Földi László (titkosszolgálati szakértő) és Vona Gábor (Jobbik elnöke, országgyűlési képviselő) a Kovács Béla-eset kulcsszereplői voltak: a médianyilvánosság kiemelt figyelmet fordított arra, hogy hangjukat minél több csatornán hallathassák. Hálózatelemző szakkifejezéssel élve Szél Bernadett, Földi László és Vona Gábor integráló figurának minősültek.

6. ábra. A Kovács Béla-eset közvetlen megszólalási hálózata. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok.)

7. ábra. A Kovács Béla-eset közvetlen megszólalási hálózata – médiumok és megszólalók közötti kapcsolatok. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok. Kör = médium; négyzet = megszólaló)

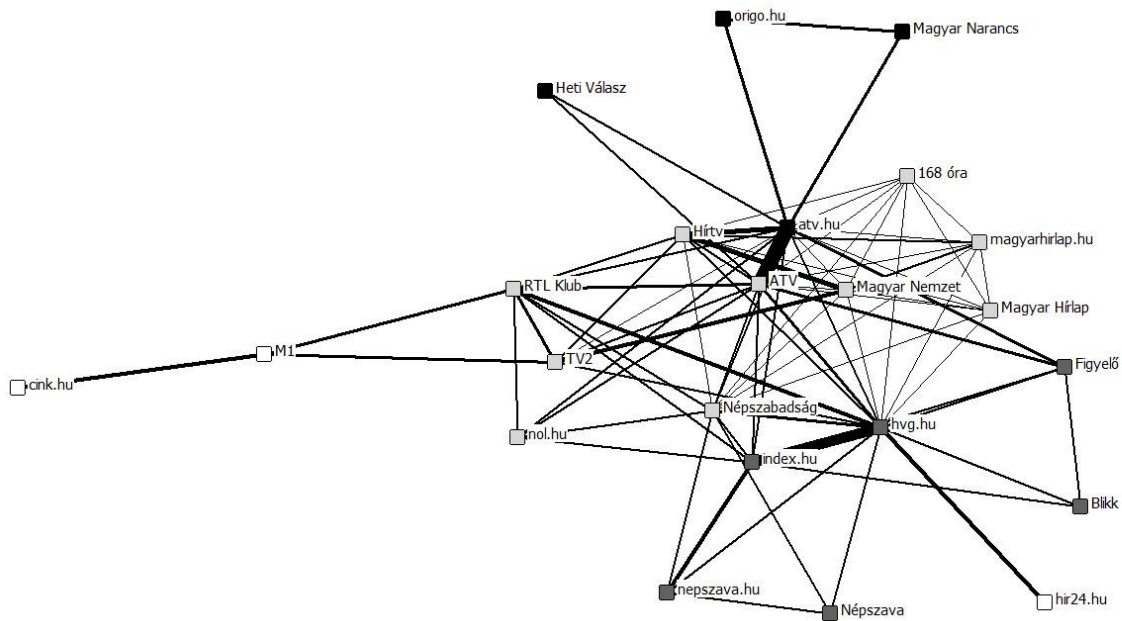
Érdekes összevetni a legtöbbször megszólalók hálózati pozícióját. Míg a Paks-esetben az öt legtöbbször megszólaltatott szereplő az összes megszólalás huszonhárom százalékát adta, addig ez az arány a kitiltási-esetnél huszonnyolc, a Kovács Béla-esetnél pedig harmincyolc százalék. Mivel egyedül a Kovács Béla-esetnél jelentek meg mindhárom politikai közösséghez tartozó médiumok a hálózatban, ezért ebben az esetben a közvetlen megszólalási hálózat szerkezetét külön is megvizsgáltuk a csomópontok politikai színezetére fókuszálva. A 7. táblázat modularitásértékei mutatják, hogy a hálózatban nincs politikai szempontból releváns blokkosodás.

	Kormánypárti csomópontok	Baloldali/liberális csomópontok	Radikális jobboldali csomópontok
Kormánypárti csomópontok	-	-0,09	0,01
Baloldali/liberális csomópontok	-0,09	-	-0,03
Radikális jobboldali csomópontok	0,01	-0,03	-

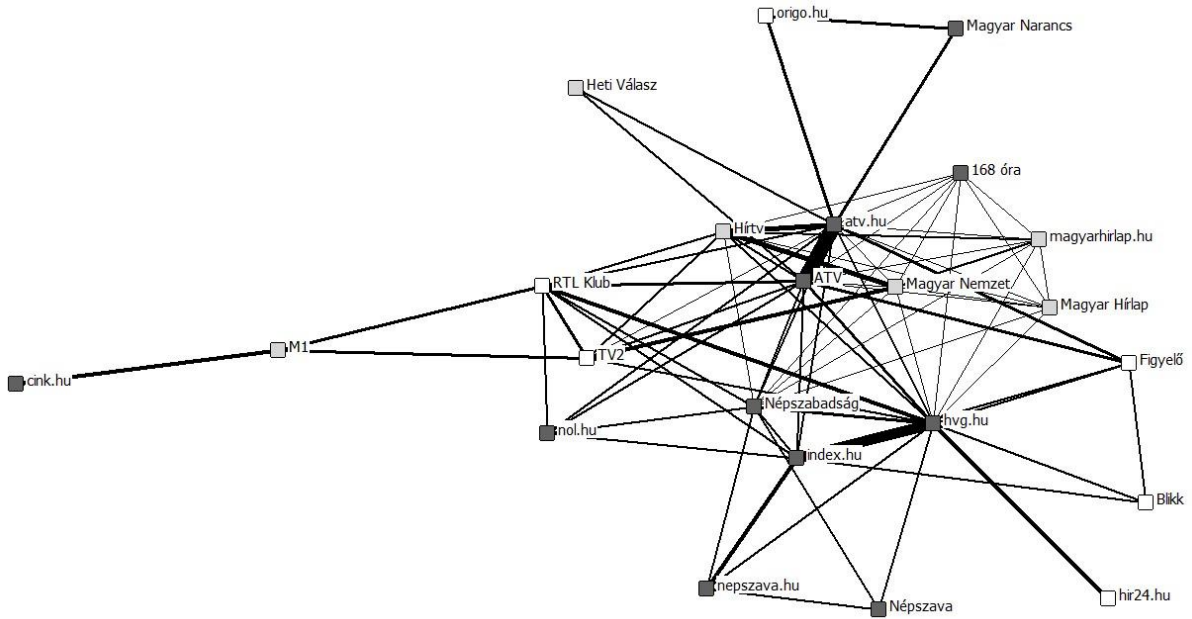
7.táblázat. A Kovács Béla-eset politikai közösségeinek elkülönülése modularitásértékekkel.

Kutatásunk utolsó vizsgált egysége a kitiltási-eset közvetlen megszólalási hálózata. A közösségfeltáró algoritmus itt a mérsékelt polarizáció jegyeit mutatta, és három klasztert különített el. Az első a legnépesebb klaszter, tagjai pedig a következők: magyarhirlap.hu, Magyar Nemzet, Népszabadság, Magyar Hírlap, 168 óra, nol.hu, RTL Klub, TV2, ATV és a

Hír TV. A Figyelő, a Blikk, a hvg.hu, a népszava.hu, a Népszava és az Index.hu tartozik a másik klaszterbe. A harmadikat pedig az Origo.hu, az Atv.hu, a Magyar Narancs és a Heti Válasz alkotják (8. ábra). Politikai színezet alapján ez egy heterogén felosztás (9. ábra). Különösképpen akkor látszik a kuszasága, amennyiben a Paks-eset közvetlen megszólalási hálózatával vetjük össze (lásd: 4. ábra). A második klasztert leszámítva mindegyikben találunk bal/liberális és kormánypárti csomópontokat. Ezt megerősíti a csomópontok politikai hovatartozás alapján történő vizsgálata. A bal/liberális- és kormánypárti médiumok közösségére számolt 0,13-es modularitásértéket a mérsékelt polarizáció jeleként értelmezzük.

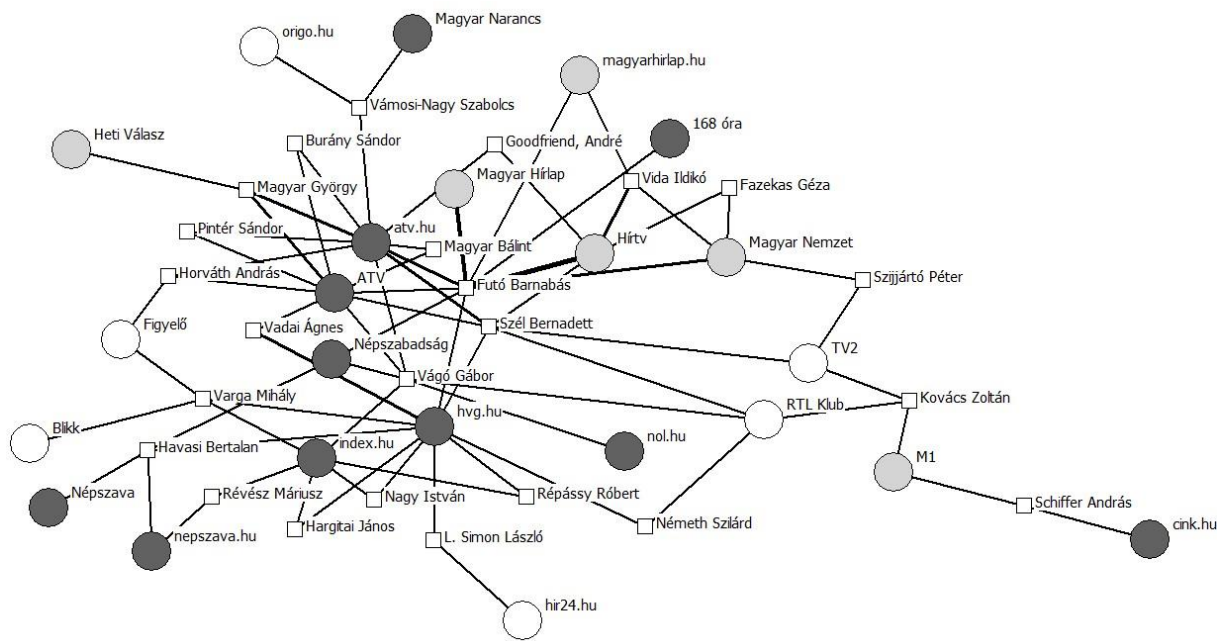

8. ábra. A kitiltási-ügy közvetlen megszólalási hálózata. (Közösségfelosztás algoritmus alapján; világosszürke = 1. közösség; sötétszürke = 2. közösség; fekete = 3. közösség; fehér = nem tartozik közösséghez).

9. ábra. A kitiltási-ügy közvetlen megszólalási hálózata. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok.)

A 10. ábrán azt mutatjuk, hogy a kitiltási-esetben közvetlenül megszólaltatott szereplők között számos olyan van, aki kormánypárti- és baloldali/liberális csomópontokhoz egyaránt tartozik. Igaz azonban az, hogy szép számmal találunk olyan politikusokat, szakértőket, kormánytisztviselőket, akik csak a baloldali/liberális médiumokban nyilvánultak meg. Figyelemreméltó tény: csak kormánypárti csatornáknak nyilatkozó mindössze kettő volt (Vida Ildikó, a NAV akkori elnöke és Fazekas Géza, ügyészségi szóvivő).

10. ábra. A kitiltási-ügy közvetlen megszólalási hálózata – médiumok és megszólalók közötti kapcsolatok. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok. Kör = médium; négyzet = megszólaló).

A közvetlen megszólalási hálózatokat tanulmányozva is azt látjuk, hogy alapjellemzőiben és polarizációra utaló eredményeiben megint csak a Kovács Béla-eset tér el a leginkább a másik kettőtől. Az ebben a témában megszólalók egy szűk csoportja egységesen nagy figyelmet élvezett, különösen a különböző politikai színezetű elektronikus médiumok részéről. Ez volt az, ami integrálta a médianyilvánosságot. A Paks- és a kitiltási-esetben már jobban értékelhetők a polarizáció jegyei. Am utóbbiban a tömbösödés mérsékelt és kevésbé kapcsolódik a bal/liberális, kormánypárti-, besoroláshoz, addig előbbinél a megszólalók köre ideológiai alapon tér el.

Összegzés

A magyar médianyilvánosság hálózati szerkezetét vizsgálva azt találtuk, hogy az interakciós minták alapvetően integráló funkciót töltenek be. Az egymásra történő hivatkozások, és kisebb mértékben a megszólaltatottak köre képes összekötni a bal/liberális, kormánypárti és radikális jobboldali médiatermékeket. Médiahálózataink politikai polarizációt tehát nem mutattak.

Az összetartó vagy töredezett médiatérre vonatkozó kutatási kérdésünk megválaszolásához azonban szükség van arra is, hogy a magyar médianyilvánosság hivatkozási szerkezetét leginkább leíró hálózati modellt is megállapítsuk. Az általunk definiált öt ideáltípusok közül egyértelműen kizárhatók a diffúz, a klasztermentes kohézív és a kisvilág hálózatok. Enyhe tömbösödés jelei láthatók a közvetlen megszólalások körében, de semmiképpen sem értelmezhetjük úgy, hogy a magyar médianyilvánosság polarizált szerkezetű lenne. A médianyilvánosság integráltságát mindhárom esetben a centrum-periféria struktúra biztosítja, melyben egy stabil, időben nagyfokú állandóságot mutató, a médianyilvánosság figyelmét nagymértékben kisajátító és elsősorban egymásra hivatkozó centrum és egy, a centrumhoz kapcsolódó, elsősorban rá hivatkozó, de helyenként néhány centrumszereplő által hivatkozott

periféria jelenik meg. A központ stabil, de nem zárt. Adataink alapján tehát azt a következtetést vonjuk le, hogy a magyar médianyilvánosság leginkább a centrum-periféria szerkezethez hasonlóan működik, legalábbis az interakciók szintjén.

Megállapításainknak azonban konceptuális és módszertani korlátai is vannak. Egyrészt a médianyilvánosság integrációja és polarizációja számos egyéb módon megragadható. Gyanítható, hogy a tömegkommunikáció erősebb politikai polarizációját látnánk a médiatálasítás más aspektusainak vizsgálatában. Egy-egy ügy, esemény, személy vagy téma tárgyalásában a különböző csatornákon megjelenő eltérő értelmezések, tónusok, szókészletek vagy metaforák minden bizonnyal erőteljesebben lökik szét a médiateret. Mindezek feltárása feltétlenül szükséges a teljes kép felvázolásához.

Kutatásunkkal arra akartuk felhívni a figyelmet, hogy az integráció és a dezintegráció több szempontból tárgyalható. A magyar médianyilvánosság kapcsán különösen nagy figyelmet szokás szentelni a konfliktusok, a szétfeszítő erők, a széttartó tendenciák rögzítésének. Miközben a média működtet összekötő mechanizmusokat is, amiről ritkán szó esik. Arról meg végképp nagyon kevés empirikus tudásunk van, hogy az integráció és a dezintegráció milyen konstellációkban, mintákban mutatkozik meg. Létezik-e valamiféle trend vagy hullámváltozás a média integrációs mechanizmusainak működésében.

A média ugyanis nemcsak infrastruktúrát biztosít, hanem maga is aktív szerepet játszhat a politikailag releváns közösségek fenntartásában és kialakításában. Éppen ezért nagyon is lehetséges, hogy a tömegkommunikációs csatornák változó magatartást mutatnak: hol a közösségbe történő bezárkózást, hol annak kinyitását vállalják fel.

Az interakciós minták a médiumok körén kívül, sőt az újságírók és a politikusok viszonyán túl is érdekesen, mégpedig az olvasók, nézők, hallgatók szempontjából. Hogyan kerülnek egyre szorosabb kapcsolatba a médiafogyasztók a szívüknek kedves sajtóval? Lesz-e bármilyen hatása ennek a kapcsolatnak a hírgyártásra? Erősödik-e a média politikai polarizációja vagy az olvasók, hallgatók, nézők megnyerése a kiegyensúlyozott tájékoztatás irányába tereli a magyar médianyilvánosságot? Ezen kérdéseknek alighanem ott kell lennie a médiakutatások napirendjén.

Felhasznált irodalom

Angelusz R. – Tardos R. (2011): Régi és új törésvonalak, polarizáció, divergenciaspirál. In Tardos R. – Enyedi Zs. – Szabó A. (szerk.) *Részvétel, képviselet, politikai változás*. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 347–382.

Bajomi-Lázár P. (2010): *Média és politika*. Budapest: PrintXBudavár Zrt.

Borgatti, S. P. (2002): *NetDraw: Graph visualization software*. Harvard: Analytic Technologies.

Borgatti, S. – Everett, M. G. (1999): „Models of core/periphery structures”. *Social Networks*, Vol 21, Issue 4 pp. 275–295.

Borgatti, S. P. – Everett, M. G. – Freeman, L. C. (2002): *Ucinet for Windows: Software for Social Network Analysis*. Harvard, MA: Analytic Technologies.

Boydston, A. E. – Hardy, A. – Walgrave, S. (2014): Two Faces of Media Attention: Media Storm Versus Non-Storm Coverage. *Political Communication*. Volume 31, Issue 4, pp. 509-531.

Clauset, A. – Newman, M.E.J. – Moore, C. (2004) Finding community structure in very large networks. *Phys RevE*, 70(6). 066111.

Conover, M.D. – Ratkiewicz, J. – Francisco, M. – Goncalves, B. – Flammini, A. – Menczer, F. (2011): Political polarization on Twitter. Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media.

Letöltés helye:

http://truthy.indiana.edu/site_media/pdfs/conover_icwsm2011_polarization.pdf

Letöltés időpontja: 2014. február 20.

Csardi G. – Nepusz T. (2006): „The igraph software package for complex network research.” *InterJournal, Complex Systems* 1695. 2006. <http://igraph.org>

Kmetty Z. (2014) Diskurzusok, nexusok és politikai részvétel. A politikai hálózatok és a politikai diskurzus szerepe a részvételben és a tömbösödésben. *socio.hu*, 2, 43–51.

Körösényi A. (2012) A politikai polarizáció és következményei a demokratikus elszámoltatásra In Boda Zs. – Körösényi A. (szerk.) *Van irány? Trendek a magyar politikában*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet – Új Mandátum Kiadó, 2012, 284–309.

Marshall, B. – Cardon, P. – Poddar, A. – Fotenot, R. (2013): Does Sample Size Matter in Qualitative Research?: A Review of Qualitative Interviews in IS Research? *Journal of Computer Information Systems*, Volume 1, 11–22.

Mutz, D. C. – Martin, P. M. (2001): Facilitating Communication Across Lines of Political Difference: The Role of Mass Media. *American Political Science Review*. Volume 95 Issue 1. pp. 97-114.

Newman, M. E. J. (2001): Scientific collaboration networks. II. Shortest paths, weighted networks and centrality. *Physical Review E*, Vol. 64., 016132.

Newman, M. – Girvan, M. (2004): Finding and evaluating community structure in networks. *Physical Review*, 69, 026113.

Opsahl, T. (2009): *Structure and Evolution of Weighted Networks*. London: University of London (Queen Mary College).

Opsahl, T. – Agneessens, F. – Skvoretz, J. (2010) Node centrality in weighted networks: Generalizing degree and shortest paths. *Social Networks*, 3. 245-251

Opsahl, T. – Panzarasa, P. (2009) Clustering in weighted networks. *Social Networks*, 2. 155–163

Szabó G. – Bene M. (2015): Média és Integráció. In *Socio.hu: Társadalomtudományi Szemle* 2015:(4) pp. 67-88.

Szabó G. – Kiss B. (2012): Trends in Political Communication in Hungary: A Postcommunist Experience Twenty Years after the Fall of Dictatorship. *The International Journal of Press/Politics*, 4, pp. 480–496.

Vercellone-Smith, P. – Jablokow, K. – Friedel, C. (2012) Characterising communication networks in a web-based classroom: Cognitive styles and linguistic behavior of self-organizing groups in online discussions. *Computers & Education*, 2, 222–235.

Watts, Duncan J. - Strogatz, Steven H. (1998): "Collective dynamics of 'small-world' networks". *Nature* 393 (6684): 440–442.

Mellékletek

1. számú melléklet: A médianyilvánosság-hálózatok ideáltípusai, illetve mérési módjai.

Ideáltípus	Mérés	
	Indikátor	Feltétel (határértékek)
Klasztermentes kohézió hálózat	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) Nem magas (< EV+2SD) Alacsony (< EV+2SD* ; < EV+1SD**) nem magas (< 0.5)
Kisvilág hálózat	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) ² magas (> EV+2SD* ; > EV+1SD**) alacsony (< EV+2SD* ; < EV+1SD**) nem magas (< 0.5)
Centrum – periféria hálózat	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) - - Magas (< 0.5)
Polarizált hálózat	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	Magas (> 0.3) valószínűleg magas (de nem feltétel) Ha alacsony, akkor kötés-közöttség értékek eloszlásának vizsgálata ⁴ . nem magas (< 0.5)
Diffúz hálózat	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) alacsony vagy átlagos (< EV+ 1 SD) magas (> EV+2SD* ; > EV+1SD**) nem magas (>0.5)

Táblázat magyarázat: EV = várható érték (*expected value*), 1000 random hálózat átlaga; SD = szórás (*standard deviation*), 1000 random hálózat átlagának szórása. * = erős feltétel; ** = gyenge feltétel. A modularitás és a fitness esetében a határérték az irodalom által gyakran alkalmazott érték (lásd: Clauset et al, 2004; Vercellone-Smith et al, 2012).

2. számú melléklet: kezdőpontok listája

Magyar Televízió, ATV, Hír TV, RTL Klub, TV2

Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Népszabadság, Népszava, Blikk, Bors, Metropol

Magyar Narancs, Figyelő, Demokrata, 168 óra, Heti Válasz, Barikád, Hazai Pálya

Kossuth Rádió

Mno.hu, Origo.hu, Index.hu, Nol.hu, Hvg.hu, 444.hu, Cink.hu, Borsonline, Blikk.hu,

Mandiner.hu, nepszava.hu, magyarhirlap.hu, Kuruc.info, alfahir.hu, N1 TV, Deres TV,

Szentkorona Rádió, Hunhir.info

3. számú melléklet: csomópontok politikai színezet alapján történő kategorizálása

Csomópontok kormánypárti címkével: DunaTv, Echo TV, gfg.blog, Heti Válasz, hetivalasz.hu, Hír TV, Hirado.hu, Info.rádió, jobbegyenes.blog.hu, Kossuth Rádió, lánchíd rádió, M1, Magyar Demokrata, Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, magyarhirlap.hu, Mandiner, mno.hu, Mos Maiorum, Napi Gazdaság, napi.hu, pestisracok.hu, spiler.blog.hu, szegedma.hu, tutiblog.com

Csomópontok baloldali/liberális címkével: 168 óra, 444.hu, atlatszo.hu, ATV, atv.hu, boszanett.blog.hu, cink.hu, civilhetes.net, delmagyar.hu, galamuscsoport.hu, hacsaknem.blog.hu, HVG, hvg.hu, index.hu, javorbenedek.blog.hu, Kardblog.hu, Kettős Mércé, Klub Rádió, Magyar Narancs, magyarnarancs.hu, Népszabadság, Népszava, nepszava.hu, nol.hu, nyugat.hu, Örülünk Vincent, politologus.blog.hu, propeller.hu, Ténytár.hu, vasarnapihirek.hu, Vastagbőr, Világgazdaság

Csomópontok radikális jobboldali címkével: alfahir.hu, Barikád, Deres TV, fullank.com, HunHír, kuruc.info, N1TV.hu, privatkopo.hu, Szent Korona Rádió

Csomópontok „besorolhatatlan” címkével: atomenergiainfo.hu, bekialtas.blog.hu, Blikk, Blikk online, Bors, borsonline, Bruxinfo, euronews, figyelo.hu, Figyelő, futobarnabas.hu, gurulohordo.blog.hu, Hetek, Hír24, hírcsárda, KarpatNEws, Metropol, origo.hu, portfolio.hu, RTL KLUB, TV2, ujszo.com,vs.hu.